

č sp
GL SLG Celje
1951/52

792(497.4 Celje)

219520022,9

COBISS o

dališče celje

GLEDALIŠKI LIST

LETO VI.

1951 ★ 1952

ŠTEV. 9

Drago Gervais

Za stanovanje gre

»...vse mogoče se dogaja na svetu. Eni se ločujejo, drugi združujejo, eni imajo stanovanje, drugi ga nimajo.«

(IV. dej.)

PREMIERA: ČETRTEK, 12. JUNIJA 1952 OB 20

DRAGO GERVAIS

Za stanovanje gre

Razburjenje v štirih dejanjih

Prevedel Dušan Moravec

OSEBE:

Ing. Milan Tomè	Sedej Avgust
Marija, njegova žena	Sadar Angela
Vesna, njuna hči	Vrečko Bogdana
Dragica, podnajemnica pri Tometovih	Marinčič Ida
Jure Bokal, študent	Škof Janez
Lia, Dragičina nečakinja	Goršič Marija
Maca	Sirnik Neda
Marko	Božič Peter
Upokojenec	Vrabl Tone
Igralka	Fazarinc Dragica
Referent stanovanjskega urada	Krašovec Milan
Strojepiska	* * *
Šef stanovanjskega urada	Mirnik Franc
Dama	Cervinka Zora
Profesor	Gradišnik Fedor
Dostojen gospod	Burdych Evgen

Režija: Gustav Grobelnik — Scena po osnutku Vlada Rijavca, scenografa SNG v Mariboru, izdelana v lastni delavnici pod vodstvom odrskega mojstra Franja Cesarja — Razsvetljava: Bogomir Les — Lasuljar: Riko Grobelnik — Sepetalka: Tilka Svetelšek

Ob komediji o ljudeh, ki stanovanje imajo, o tistih, ki ga iščejo in o tistih, ki ga nakazujejo ...

Gustav Grobelnik

Avtor komedije, ki jo danes igramo, Drago Gervais, je Istran, iz Opatije, rojen 1904, po poklicu pravnik, sedaj direktor hrvatske Drame na Reki.

Dočim ga Slovenci poznamo bolj kot avtorja komedije »Reakcionarji«, ga ima sodobna hrvatska književnost za zelo cenjenega pesnika, ki bogati hrvatsko pesništvo s pesmimi v domačem, čakavskem narečju. Njegove pesmi pojo o belih kočicah, ki se na soncu grejejo, o belih zidih in rdečih krovih, na katerih vrabci čivkajo. Iz njih se glasi ljudski humor, veje domačnost in toplina, pa tudi brezmejna ljubezen bivšega istrskega emigranta do rodne grude, ki je nekoč ležala onstran bodoče mejne žice na mostu med Reko in Sušakom vse, dokler niso enainštiridesetega žuljave roke istrskega partizana spustile motiko in segle po puški ...

Primer pesmi, ki izpričuje Gervaisovo domoljubno borbena stran (Istarski partizan), priobčujemo na drugem mestu.

Ali Drago Gervais je po osvoboditvi tudi komediograf. Razen »Reakcionarjev«, ki so jih igrali tudi na naših manjših odrih, je napisal še veseloigro »Ladja je odplula«, »Katarina Reška«, katere snov je zajel iz domače preteklosti, in našo »Za stanovanje gre« (O stanu se radi).

Že naslov nam daje slutiti, da je s komedijo, ki je po avtorju »koncem koncev farsa«, po Fr. Albrehtu pa »prijeten, zabaven, sem pa tja tudi duhovit dialogiziran feljton na aktualno temo«, dregnil v dnevno zadevo — v reševanje stanovanjske stiske ter se na hudomušen, mestoma jedek, vendar nežaljiv način ponorčeval iz tistih, ki stanovanje imajo, iz tistih, ki ga iščejo in onih, ki ga nakazujejo, češ »naj se ljudje vsaj nasmejejo, če imajo že sitnosti s stanovanji...«**

Nedvomno je tedaj, da je pisatelj zastavil pero za to štiridejanko enkrat ob konstataciji, da stanovanjske stiske ni moči rešiti z golim teoretiziranjem in birokracijo, drugič pa ob brezdušnosti in nerazumevanju za tako reševanje trenutnega stanovanjskega vprašanja kot ga zahteva korist delovnega ljudstva. S to komedijo nam je potemtakem nastavljal ogledalo, češ: takšni ste, pogledajte se in se poboljšajte!

Kolikor je njegova satira ostra in prav tako njegovo opazovanje, toliko ostro pa ne loči med pozitivnim in negativnim. Po tem in pa po svojem neranljivem zafrkavanju in risanju tipov spominja na Nušića; od njega ga loči le večja lahkotnost, na drugi strani pa to — kar mu za razliko od Nušića jemlje trajnejšo vrednost — da je bolj dnevno aktualen.

Starejšega igralca in obiskovalca že izza prvih povojnih celjskih gledaliških sezon bo delo nemara spomnilo tudi na našo uprizoritev Bulga-

* Naši razgledi, 22. III. 1952.

** Gledališki list Mestnega gledališča, Ljubljana II/3, str. 39.

kova komedije »Novi dom« (februarja 1947): V sobi za skupno uporabo sta udarila drug na drugega dva svetova — stara malomeščanska rod-bina, ki je običajala v sebičnem materialističnem življenju, ter nova, nad-vse delavna in borbeno mladina. Tudi to razburjenje se je končalo z zmagošlavjem nad jalovo malomeščansko ozkogradnostjo.

Ce že postavljamo Gervaisovo razburjenje zaradi stanovanja ob bok Bulgakovu, pa ga po mnenju Zagrebčanov* spričo njegovih drama-turških kvalitete ne moremo kakemu drugemu inozemskemu avtorju, ker je naš avtor izdelal bolj skico za komedijo kot pa dokončno komedijo.

Vendar, če delo ne kaže, da ga je rodila potreba po življenjsko pristnem umetniškem odrazu naše sodobne stvarnosti, ga je pa rodila potreba po kerempuhovskem (po naše — pavlihovskem) slikanju dolo-čenih značajev v prehodnih okoliščinah naših dni, potreba — nastala tudi v iskreni skrbi za napredek in izboljšanje. V tem pa je vzroka do-volj, da prihaja tudi na naš oder.

Našo zasedbo je narekovala najprej izbira med tipi, ki jih komedija prikazuje, potem pa številnost oseb, ki jo delo terja ob našem malo-številnem ansamblu. Slednje je zahtevalo zopet večjo udeležbo tovarišev amaterjev. Pri tem seveda ne gre razpravljati o kakšnem nesorazmerju sil, kvečjemu o odnosu našega vodstva do sodelovanja amaterjev, pred katerimi ni nikoli zapiralo svojih vrat.

Zaradi večje neverjetnosti, kakor pa verjetnosti dogajanja, tako v igri in v režiji, ne bomo šli v realizem, raje v burko. Tudi v scenskem pogledu bomo na odru postavili ambient, ki bo le pripomoček gledalčevi domišljiji, predvsem ob referentovih sanjah: »Gradove svitle zida si v oblake...«

Ceprav se moramo v gledališču zavzemati za najbolj izbrano zborni izreko, bomo pri interpretaciji tega vsakdanjega dogodka, ki ga kome-dija obdeluje, segli po izjemi v naših pravorečnih pravilih, to je po po-govornem jeziku. In ker stanovanjske stiske ne poznajo samo na Hrva-škem, kjer ima delo svojo domovinsko pravico, pač pa jo okušamo tudi pri nas na Slovenskem, smo si dovolili posloveniti nekaj imen nastopa-jočih oseb. Tako je iz Tomića nastal Tomè, Djura Bukača pa smo pre-krstili v Jureta Bokala, ostala imena kakor Lia, Dragica in Vesna in Maca pa itak slišimo tudi po naših mestih. Razen tega pa smo, da bi zve-nel tekst čim bolj po naše, napravili tudi nekaj besednih zamenjav in manjših črt; drugih posegov pa ni bilo.

Ljudje, ki jih bomo na odru pokazali, so vzeti nekaj iz naših velikih in malih stanovanj, nekaj iz dolge vrste na hodniku pred stanovanjskim uradom čakajočih, nekaj pa izza pisalnih miz samega stanovanjskega urada.

Prvo garnituro zastopajo ing. Tomè, njegova žena Marija in njuna hči Vesna, deloma tudi njih podnajemnica Dragica z nečakinjo Lio; v drugo garnituro spadajo študent Jure, Maca, Marko, upokojenec, igralka, dama, profesor in dostojen gospod, v tretjo pa ves stanovanjski urad: šef, referent in strojepiska. Vendar bi se motili, če bi mislili, da jih nji-hovo več ali manj trajno okolje ali trenutni položaj druží v enotno mi-slečo in solidarno nastopajočo skupino državljanov. So to ločeni značaji,

* Komedija, 1951/52, št. 5.

poedini obrazi različnih nazorov, prepričanj, interesov in idealov z različnimi temperamenti, predvsem pa različne volje pri propadanju starega ter porajanju novega.

Na zunaj in na znotraj zgledajo ti ljudje takole: Ing. Tomè je upokojen inženir, ima črne brke in »ni več tako mlad«; njegov »svetovni nazor« spoznamo takoj v prvem prizoru, ko se vrne z dopusta, rekoč: »Vsa čast morju in letnemu dopustu, ampak boljšega ni na svetu, kakor lastna hiša in domača komoditeta.« Razen tega se mu oko rado ustavi na vsaki ženski, toda — verjeli ali ne — samo zaradi »estetike«, ker so mu »kakor lepe slike ali lepe pokrajine«...

Marija, njegova žena, prizna sama, da je starejša od moža, zaradi česar mu seveda ne opravičuje, da sme »letati za vsako kikljo«, trdi, da ni ljubosumna. Tudi njej je domača komoditeta nad vse; stanovanja ne da, pa ne da; zaradi nje »lahko spi kdo tudi na cesti«. V ostalem pa je ženska, »zraven katere si človek ne more popraviti živcev in ne vzljubiti življenja«.

Njuna hči Vesna je visokošolka, živo nasprotje svojih staršev.

Podnajemnica Dragica je po oceni starih zakoncev »stara frajla« in ne lepa, ne bogata; vsekakor drži, da je stara sramežljiva, pa tudi premetena gospodična in teta, ki ima nečakinjo Lio, obrekljivo črnolasko, ki je zapustila moža, ker jo vara. Ta si zaradi nezvestobe v zakonu ne dela toliko skrbi kot njena zaščitnica — teta Dragica, zaradi stanovanja pa še celo ne: prvič, ker jo je vzela pod streho teta Dragica, drugič pa, ker v tujem stanovanju ni napoti njegovemu lastniku Tometu...

Na čelu druge garniture naših ljudi je visokošolec Jure. Za stare ljudi tipa Tome je »strašno smešen mladenič«, za nas pa podjeten veseljak, ki bere Tometovi na obrazu očitek, da je njegova samolastna vse-litev »nesramnost in kriminal«. »Ampak,« ji pravi, »tako modrujejo samo tisti, ki imajo stanovanje; ljudje brez stanovanja pa imamo čisto drugačen pogled na svet.« Napisal je že dovolj prošenj in nalepil dovolj kolkov, a zaman; zato je — da se ne bi med tem na cesti čakajoč postal — »samoiniciativno prekinil z birokracijo« ter se v odsotnosti Tometovih vselil. On in ljubezniva Vesna, ki ima v njegovih očeh več vrlin kakor Lia, pomirita razburjenje s happy endom.

Maca je prvi uradno priznani kandidat za prazno sobo pri Tometovih in premeteno ženšče, ki je ne moti, da bi drugi kandidat za isto sobo, enako premeteni in trebušasti Marko prišel v isto sobo, češ »odlok je odlok«. Med obema se vname volja, da bi se to tudi zgodilo; končno se, da se razburjenje poleže, to tudi res zgodi.

Kot nadaljnja reflektanta za prazno sobo Tometovih nastopita ponižni upokojenec in koketna igralka. Nezadovoljstvo s stanovanjem in sostanovalci pa je privedlo v isto skupino še nervoznega profesorja, razburljivo damo in dostojnega gospoda.

Tretjo skupino — stanovanjski urad — pa zastopajo: njegov šef, ki je zaradi vljudnosti in zaradi dobre volje, ki jo v svoji funkciji vsaj na zunaj izkazuje, pozitiven, sicer pa je teoretik in birokrat, za kar ga lahko uvrstimo med nezaželeno impulzivno-delavne značaje.

Referent je nebogljn kanclist, pri svoji najboljši volji brezmočen, ker nalogi osebno ni kos, oziroma ji zaradi pomanjkanja stano-

vanj ne more biti kos. Ocenjevalec ljubljanske uprizoritve Fran Albreht meni, da bi s tako igro, ki bi referenta »res človeško doživela in ga umetniško doslutila«, dobila komedija »neki molièrovsko-trpki prizvok.«*

Strojepiska je mlajša, brezбриžna uradnica, ki je v svoji lahko-meselnosti skuhala štiri nakazila za eno sobo.

Zadnjo besedo o tem, koliko in kako smo uspeli pri naši zasnovi in postavitvi, bosta seveda imela občinstvo in kritik. Ne zastran prvega, ne zastran drugega si ne delajmo skrbi! Zaradi občinstva ne, ker vemo, da se rado smeji, zaradi kritikov pa ne, ker moramo kritiko, če je pravična, sprejeti. »Lahko jo boste spoznali« — pravi Rodin — »saj vas bo taka kritika utrdila v dvomu, ki vas muči.« In dalje: »Ne bojte se krivičnih kritik; te bodo razkačile vaše prijatelje. Prisilile jih bodo, da bodo razmišljali o naklonjenosti, ki jo čutijo do vas. To naklonjenost bodo še odločneje pokazali, ko si bodo bolj na jasnem o njenih vzrokih.«

Molière:
SOLA
ZA ŽENE

Arnolf (Janez Škof) — Agneza (Bogdana Vrečko)

* Naši razgledi, 22. III. 1952.

Razgovor z Dragom Gervaisom

Bivšega celjskega gledališkega delavca Antona Korena, sedaj režiserja reške Opere, smo naprosili, da nam v obliki razgovora predstavi Draga Gervaisa, sodobnega hrvaškega dramatika in avtorja naše komedije. Ugledni rojak se je naši prošnji odzval z naslednjim pismom:

Ko me je Mestno gledališče v Celju povabilo, da stopim k avtorju komedije »Za stanovanje gre« — Dragu Gervaisu — in se za celjski »Gledališki list« z njim porazgovorim, sem to storil s posebnim veseljem.

Dobil sem ga v direkciji hrvaške Drame z neizbežno cigareto v ustih in na pol zaprtimi očmi. Čelo je imel nagubano. Sodel sem, da je v mislih brodil skozi težave, katerih je v gledališču vsak dan dosti.

Ob mojem prihodu se je iztrgal iz razmišljanja in me povabil sestiti, misleč, da sem prišel k njemu v kakšni operni zadevi.

Brez uvoda sem mu povedal, da bi radi Celjani vedeli kaj o njem v zvezi z uprizoritvijo njegove komedije »Za stanovanje gre«. »O prav rad, samo vprašajte! Vendar zares ne vem, kako da prihajate kot posredovalec med menoj in Celjani baš Vi — režiser naše opere?« me je Gervais radovedno vprašal.

Pojasnil sem mu, da sem Celjan in da so moji prvi koraki na odrskih deskah stekli prav v Celju. Nato sem kar po ustaljenem receptu začel spraševati in on mi je ljubeznivo odgovarjal.

»Kdaj in kje ste se rodili in kdaj ste začeli pisati?«

Gervais je nekajkrat krepko potegnil in odgovoril:

»Rodil sem se v Opatiji leta 1904 in tam tudi hodil v šolo. Pesmi sem začel pisati že v gimnaziji, prav tako prozo. Leta 1929 je bila tiskana moja prva zbirka čakavskih pesmi. Proza je izhajala v tržaškem »Našem glasu« in »Istarskoj riječi«.

»Tovariš direktor, kje ste študirali gimnazijo in pravo?« se je glasilo moje drugo vprašanje.

»Gimnazijo sem obiskoval v Opatiji. Zaradi emigracije mojih staršev iz Istre za časa fašističnega terorja v Istri sem nadaljeval gimnazijski študij na Sušaku in pozneje v Petrinji. Maturiral sem končno na

Sušaku. Pravo sem študiral v Zagrebu, od tega eno leto tudi v Ljubljani.«

»Katero je vaše prvo gledališko delo?«

»Moje prvo dramsko delo je čakavska komedija »Duhi«, ki sem jo bil napisal pred izbruhom druge svetovne vojne. Ni objavljena, vendar jo istrske in hrvaške gledališke družine v Primorju prav pridno igrajo.«

»In druga vaša dela?«

»Nadaljnja moja dela so Reakcioneri (1949), Brod je otplovio (1950), Radi se o stanu (1951) in Karolina Riječka (1951). Poslednja je zelo interesantno gledališko delo iz reške preteklosti. Zagrebska drama jo je sprejela v repertoar za prihodnjo gledališko sezono. Tudi druga gledališča jo bodo igrala.«

»Kaj vas je napotilo, da pišete za gledališče?«

»Že od mladih nog sem navdušen gledališčnik, v novi Jugoslaviji pa sem, opazujoč okoli sebe, začutil potrebo povedati z odrskih desk, čeprav v komediji, ljudem brdko in ostro besedo v obraz. Ta beseda enega vščipne, drugega nasmeji!«

»In vaše zveze s slovenskimi gledališči?«

»Po zanimanju slovenskih gledališč za moje komedije sodim, da me sprejemajo radi v svoje repertoarje. To me zelo veseli.«

»Kaj od vaših del je že natisnjenih?«

»Do sedaj štiri zbirke Čakavskih stihov in peta Istarski kanat, vse v čakavskem dialektu. Od komedij je natisnjena samo komedija Reakcioneri, dočim je ostalo še v rokopisu in čaka založnika.«

Med pogovorom so ga poklicali k razgovoru z intendantom. Zato sem mu v hitrici postavil še eno vprašanje.

»Kaj bi imeli reči Celjanom ob priliki njihove premiere vaše komedije Za stanovanje gre?«

»Zelet bi, da sprejemajo pravilno osnovno misel komedije, a ta je po mojem globokem prepričanju, da se v socialistični zemlji, pri ljudeh s socialističnim humorjem, a te v moji komediji predstavlja nekaj mladih ljudi, morejo na lahek način reševati tudi tako težki problemi, kot je trenutno — stanovanjski problem. — Sicer pa želim, da bi se Celjani dobro zabavali in nasmejali našim majhnim ljudskim slabostim.

Lepo jih pozdravite v mojem imenu!«

Poslovala sva se in šla vsak za svojim delom po labirintih našega gledališkega poslopa.

Naj povem še to. Gervais je pisatelj, ki mnogo obeta. Ima precej lepih in smelih literarnih načrtov. Njegove pesmi so vzete naravnost iz trdih istrskih tal in iz koč istrskega kmeta, zato so krepke in čvrste kot so čvrsti in krepki Istrani!

Pozdravom, ki jih Celjanom pošilja Drago Gervais, se pridružujem tudi jaz z željo, da bi celjsko gledališče uspevalo in raslo.

Anton Koren

Z nakupom „CELJSKEGA ZBORNIKA 1951“ boste podprli Mestno gledališče! Na razpolago Vam je v knjigarni DZS in Celjski tiskarni

Drago Gervais

Istarski partizan

— Bog, mat moja, ja moram poč,
će skoro mrak, će skoro noć,
i čeka me vane Ivan,
zač on je stari partizan.

Ti kuću čuvaj, potrpi,
a za mene se ne skrbi.
Cu sopet doma ja ti prit,
kad ću zemju oslobodit. —

— Hod, sine, hod, va noć, va mrak,
i čuvaj zdravje, budi jak,
I sve nevoji podnesi
i kot čovek se ponesi.

I ćaću našeg osveti,
ubili su ga prokjeti.
I brata ki te je ljubil
i mlad za njih život zgubil.

Ću čuvat kuću, potrpet,
i čekat ću te, se strpet,
zač mora prit on lepi dan,
kad ćeš vrnut se, partizan.

Ce slobodna zemja nan bit,
i ti ćeš ju pomoć spasit.
Još samo to da j' doživet
ću onput lagje i umret.

Hod, sine, hod, va mrak, va noć,
i ja bin tela s tobun poč,
ma stara san. — Zove Ivan —
Bog, sine moj, bog, partizan. —

Agneza
(M. Goršičeva)
Arnolf
(Janez Škof)

Molière
Sola za žene

Režija: Fran Žižek
Scena: Vlado Rijavec

Alen
(Avgust Sedej)
Arnolf
(Janez Škof)
Žoržeta
(Z. Červinkova)

Notar
(France Mirnik)
Arnolf
(Janez Škof)

Prizor
iz V. dejanja

Naročeno mi je, naj na kratko nekaj povem o tisti vrsti dramatkega pesništva, ki mu je namen, da nas podžiga k smehu, porogu ali vsaj posmihanju. Poznam človeka, ki sploh ne gre v gledališče, če je na sporedu tragedija, češ te je že tako in tako dovolj, čemu le jo spravljati še na oder! Toda kakor sta žalost in veselje stanovitna, izmenična spremljevalca našega življenja, pridno si podajajoč roko, kakor je res, da za dežjem sonce pride in narobe, tako je tudi z vsebino literature, saj je ta izraz človeške narave, stvaritev človeške duševnosti. Odkar je človek ustvarjal literaturo, je čutil potrebo, da izpoveduje in prikazuje ne samo skrajne viške svoje nesreče, žalosti in revščine, marveč tudi izbruhe svojega veselja, smeha, svojo vedrino, sproščenost in lagodnost. Tragika in komika sta dva neizčrpna vira dramatike, ki kakor čarobni kioski iz veka v vek upodabljata »naš smeh in naš stok«.

Literarni učbeniki govorijo navadno o treh vrstah komedije: o družabni komediji ali komediji nravi (*comédie de mœurs*), ki prikazuje in ošiba zle lastnosti družbe ali dobe, o karakterni komediji, ki se norčuje iz kake človeške napake, dalje o situacijski komediji ali komediji intrig, v kateri pride do zapleta zaradi kake spletke, zmote, pomote, nespornazuma, večkrat zgolj po naključju. Ta delitev se nanaša na različne vire smešnosti ali komike, vendar si težko zamislimo popolnoma jasno ločitev: dobra komedija rada zajema iz vseh treh vrelcev smešnosti in posega zraven še po besedni komiki, to je po besednem dovtipu, duhovitosti, odrezavosti in zasoljenosti. Danes res ni več važno, če vemo, iz kakšnih osnov se je komedija razvila. A vendarle nam marsikaj odkriva dejstvo, da ta beseda pomeni pesem veselih, včasih nakresanih mladeničev, ki so se ustavljali pri svojih prijateljih in jim pri tem drobili svoje šale in domisleke. Več kot dva tisoč let je stara njena zgodovina in več stoletij živi brez žive zveze z antično dramo, a vrši v glavnem še vedno iste naloge kakor takrat. Glavni mojster grške komedije Aristofanes bi bil danes najbrž nemogoč, kajti njegove komedije so bile satire na tedanje veljake, pravzaprav pamfleti. Drugo pomembno ime je Menander, ki sta ga posnemala Latinca Plaut in Terencij, ta pa sta botrovala renesančni komediji.

Ločitev med satiro in komedijo pa je sploh zelo težka, kajti komična dela so le redko brez satiričnega užiga, satirična dela pa so večji del spisana zato, da dosežejo komičen učinek.

To izpričujejo najstarejši sledovi komične literature, n. pr. že stare latinske bukve, med njimi najbolj znane *atellane* (po mestu *Atellae* pri *Capui*). Zelo zgodaj je komično primes dobila srednjeveška verska igra. Od nekdanj že je komika slonela na mimiki od nekdanjih *mimosov* in *pantomim* do današnjih veselih iger in operet. Vesela igra brez vsake etične vsebine je rada posegala po vseh mogočih surovostih in neokusnostih, a vendarle ne takih, ki bi jih človek ne prenesel in ne izvrševal v vsakdanjem življenju. Vesela igra z vsebinskim poudarkom in etično tendenco pa je bila vedno zelo blizu satire. Vmes med obema veselima igrama je tragikomedija in farsa (kar prvotno pomeni nadev v piščancu — *farci* — nato komični

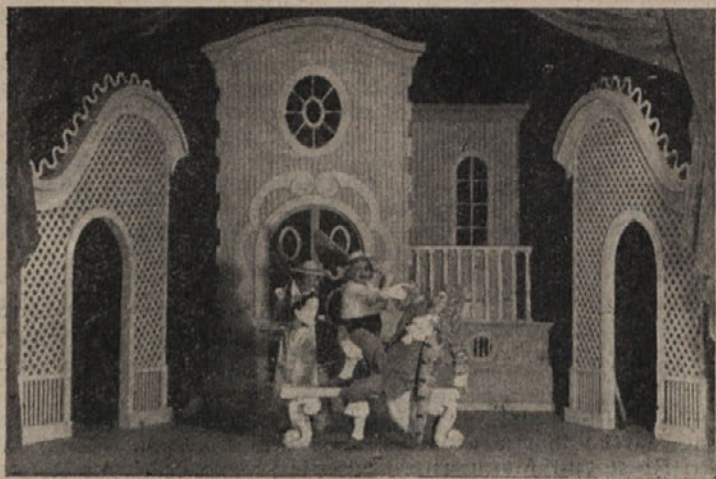
intermezzo v misterijih). V prvo vrsto spada seveda tudi pustna igra (v Dalmaciji pokladna pesma, Fastnachtspiel, canto carnascialesco), *commedia dell'arte* v italijanski renesansi in najrazličnejše burke današnjega časa. V trubadurski literaturi srednjega veka je komika slonela predvsem na pretiravanju, kasnejša meščanska literatura pa je posegla po parodiji trubadurske poezije. Ta literatura je vedno bolj razširjala snov in bogatila oblike: naraščajoče blagostanje, gostilniško življenje, karnevali — v kolikor ti že tako niso bili eden od najstarejših virov te literature — so pospeševali veselje do komične literature. Renesansa in barok sta rabila komedijo v satirične svrhe. V Italiji je poleg »ljudske«, improvizirane komedije (*commedia dell'arte*) z Ariostovo »Cassario« nastala tudi *commedia erudita*, »učena« komedija, v Nemčiji pa *Hanswurstspiele*. Ob italijanski ljudski komediji zraste vrh evropske komediografije Molière, ki spretno združuje oba skrajna tipa komedije, jo opremlja z muziko, baletom in drugimi aranžmani, da jo naredi čim bolj privlačno, brez ozira na očitke. Prav je imel: saj teater ni zato, da bi bil prazen. V dobi prosvetljenstva je nastala zanimiva »ganljiva« komedija (*comédie larmoyante*) s pretresljivim dejanjem, v katerega so zapleteni komični značaji. Rokokojski čas je rodil svojo anakreontsko, lahкотno komedijo predvsem z ljubavno snovjo, po Marivauxu rado imenovano »marivaudage«. Blizu te sta Linhartovi dve komediji, tudi ne brez satiričnega elementa. Romantika ni bila naklonjena komediji, patos in pretirana čustvenost tega ne preneseta, romantična ironija pa ima le skromen komični učinek. Vendar se kmalu oglasi žeja po zdravem smehu, saj je razočaranje nad rezultati buržoaznih revolucij terjalo neko olajšanje. Zmagoviti naturalizem je spet bolj číslal satiro kakor komiko; trudna in žalostna nova romantika pa je bila preveč pridigarska, da bi komiko ljubila. Ekspresionizem, ciničen in žolčen, se je oprijel satire, vendar danes lahko rečemo, da kljub oficialni nenaklonjenosti, ki jo visoka literatura kaže napram komiki, potreba po njej vedno bolj narašča. Čim bolj se je v zadnjem stoletju tisk razmahnil in postal nova velesila, tem več komike — take ali drugačne — najdemo posebno v postranski literarni produkciji. Poplava humorističnih in satiričnih listov nam to izpričuje. Te vrste dovtipna in šaljiva literatura se razrašča v nekako moderno »ljudsko« poezijo. To dokazuje tudi močna produkcija operet, komičnih oper, melodram in veselih iger s petjem sploh. Pri nas manj znan je *vaudeville* (vodvil), značilen za pariško gledališko produkcijo, pravzaprav vesela igra s petjem. Ti lahki gledališki komadi imajo svoj začetek v novem veku, vemo pa, da sta že Plaut in Terencij opremljala svoje komedije s kupleti. In kaj naj rečemo o filmu? Ali ni filmska plaža in filmsko zrno zadnjih 25 let tudi dokaz, da je komika in satira z vsemi svojimi viri in osnovami stanovitno naraščajoča potreba modernega človeka, ki ga somrak kinodvorane za dve uri povede v kraljestvo smeha, šale, norčije in sproščenosti.

Satira je gotovo ena najpomembnejših literarnih stvaritev, naperjena lahko na poedino osebnost ali na skupino ljudi. Ker njen bič vihti umetnik takrat, kadar se spopada z družbo v obrambi pravice in resnice, je njena socialna pomembnost toliko večja. V vseh časih velja stari rek, da je težko »satyram non scribere« saj je človeških napak zmerom

dovolj, v družbenih odnosih pa vedno kaj, kar je potrebno in vredno graje. Zato je res, da je resno komedijo zelo težko pisati brez satiričnega, napadalnega odnosa do snovi, pa naj bo politična, socialna, umetniška ali kakršna koli. Težko je norčevati se iz človeških in družbenih napak, se jim rogati, ne da bi te za hip ne zajela jeza, srd in pikrost.

Humor je dragocena sestavina svetovnega slovstva v vseh časih, literarni teoretiki menijo; da je bil vedno plod posebnih svetovno nazorskih razpoloženj, saj je možen samo tedaj, če pisatelj prizanaša človeškim napakam in slabostim, pa se jim od srca posmehuje in razgali njihovo smešnost. Tudi humorja ni mogoče docela ločiti od satire. Nesmiselno je reči, da do 18. stoletja ni bilo prave humoristične literature in da so odkrili to zmožnost človeškega duha na Angleškem (Fielding). Bogme, res ne more držati tista stara rečenica, da se ena polovica sveta smeje drugi, ki se cmeri, a tudi ne more držati, da je do humorja človek prišel šele v prosvetljenem veku. Bolj mi je simpatična tista stara razlaga, da ima humor svoj vir v posebnih fizioloških osnovah in da je potreben za zdravje in duševno ravnovesje. Bolj mi je simpatična misel, da je humor nekaj, brez česar ne moremo dihati, da je kakor hladilna sapica v morečem, svinčeno težkem ozračju človeškega pohlepa, ošabnosti, patetičnosti, nadutosti in važnosti. Prepričan sem, da je samo taka družba scela, popolna in zdrava, ki komiko, satiro in humor potrebuje, goji in prenaša. Kakor je za stoječo vodo veter edino gibalo, tako je za človeka in družbo te vrste literatura tisti opomin, ki ga zavrača v njegovi pretirani samozavesti, v njegovi egocentričnosti.

Slovinci s to stvarjo nismo kaj prida bogati. Toda le pogledjmo, naši največji ljudje so po tem orožju v boju za slovenstvo vedno posegli: Prešeren, Levstik, Cankar, pa tudi drugi.

Žoržeta (Nada Božičeva), Alen (Avgust Sedej), Arnolf (Janez Škof)

Na odru Mestnega gledališča so v sezoni 1951-1952

nastopili :

1. **Bezjak Sonja:** Francka (Pri Hrastovih), Anka (Hlapci)
2. **Božič Nada:** Elizabeta (Marija Stuart), Ciganka (Ploha), Čarovnica (Pogumni Tonček), Francka (Pri Hrastovih), Zefa (Pri Hrastovih), Mati (Desetnica Alenčica), Geni (Hlapci), Žoržeta (Šola za žene)
3. **Božič Peter:** Talbot (Marija Stuart), Nikola (Ploha), Zeleni mož (Pogumni Tonček), Jacques (Življenje je lepo), II. gost. (Življenje je lepo), Medved (Desetnica Alenčica), Nadučitelj (Hlapci), Krizald (Šola za žene), Marko (Za stanovanje gre)
4. **Božič Silvan:** Aubespine (Marija Stuart), Kraljev odposlanec (Pogumni Tonček)
5. **Burdych Evgen:** Davison (Marija Stuart), Župan (Hlapci), Dostojen gospod (Za stanovanje gre)
6. **Cesar Franjo:** Pisek (Hlapci)
7. **Cvahte Silva:** Tilka (Pri Hrastovih), Breda (Desetnica Alenčica)
8. **Cervinka Zora:** Hana (Marija Stuart), Pela (Ploha), Mati (Pogumni Tonček), Barba (Pri Hrastovih), Margot (Življenje je lepo), Kalandrovka (Hlapci), Žoržeta (Šola za žene), Dama (Za stanovanje gre)
9. **Četina Peter:** Drury (Marija Stuart), Šimen (Pogumni Tonček)
10. **Čretnik Ivan:** Krvnik (Marija Stuart)
11. **Deželak Martina:** Zora (Desetnica Alenčica)
12. **Drozg Janez:** Okelli (Marija Stuart)
13. **Einfalt Ivo:** Nace (Hlapci)
14. **Fazarinc Dragica:** Tilka (Pri Hrastovih), Igralka (Za stanovanje gre)
15. **Flajs Marjana:** Alenčica (Desetnica Alenčica)
16. **Furman Milan:** Grof Leicester (Marija Stuart), Beli kralj (Pogumni Tonček)
17. **Godler Vesna:** Jasna (Desetnica Alenčica)
18. **Golob Ana:** Janja (Ploha), Mati (Hlapci)
19. **Golob Ančka:** Ančka (Pogumni Tonček)
20. **Golob Janez:** Matevž (Pogumni Tonček)
21. **Golob Lojzek:** Tinček (Pri Hrastovih), Zajec (Desetnica Alenčica)
22. **Gombač Branko:** Mortimer (Marija Stuart), Beli kralj (Pogumni Tonček), Tone (Pri Hrastovih), Štefan (Življenje je lepo), Jerman (Hlapci)
23. **Goršič Edvard:** France (Pogumni Tonček)
24. **Goršič Marija:** Marija Stuart (Marija Stuart), Stana (Ploha), Anica (Pri Hrastovih), Marguerite (Življenje je lepo), Kačurka (Desetnica Alenčica), Minka (Hlapci), Agneza (Šola za žene), Lia (Za stanovanje gre), Strojepiska (Za stanovanje gre)

25. **Gradišnik Fedor:** Hrast (Pri Hrastovih), Zdravnik (Hlapci), Oront (Šola za žene), Profesor (Za stanovanje gre)
26. **Grobelnik Gustav:** Lojze (Pri Hrastovih), Stražnik (Življenje je lepo), Brissot (Življenje je lepo), Župnik (Hlapci), Horac (Šola za žene)
27. **Jazbinšek Hilda:** Kmetica (Hlapci)
28. **Kenda Lidija:** Vida (Desetnica Alenčica)
29. **Kolar Gašper:** Mihec (Pogumni Tonček)
30. **Kotnik Bogo:** Bellievre (Marija Stuart)
31. **Kračun Hermina:** Sončica (Desetnica Alenčica)
32. **Krašovec Milan:** Referent stanovanjskega urada (Za stanovanje gre)
33. **Lešnik Rudolf:** Matjaž (Desetnica Alenčica)
34. **Lovšin Matjaž:** Pepček (Pogumni Tonček)
35. **Marinčič Ida:** Dragica (Za stanovanje gre)
36. **Mirnik Franc:** Paulet (Marija Stuart), Stojan (Ploha), Starešina (Pogumni Tonček), Malec (Pri Hrastovih), Aubert (Življenje je lepo), Krčmar (Življenje je lepo), Oče (Desetnica Alenčica), Hvastja (Hlapci), Notar (Šola za žene), Enrik (Šola za žene), Šef (Za stanovanje gre)
37. **Peer Volodja:** Tonček (Pogumni Tonček)
38. **Petretič Gidica:** Minka (Pogumni Tonček)
39. **Pristovšek Erika:** Rosa (Desetnica Alenčica)
40. **Ramšak Marija:** Ciganka (Ploha)
41. **Sadar Angela:** Marija (Za stanovanje gre)
42. **Sedej Avgust:** Melvil (Marija Stuart), Jernač (Pogumni Tonček), I. gost (Življenje je lepo), Kalander (Hlapci), Alen (Šola za žene), Tomič (Za stanovanje gre)
43. **Sirnik Neda:** Zefa (Pri Hrastovih), Miky (Življenje je lepo), Maca (Za stanovanje gre)
44. **Stegnar Karolina:** Margareta (Marija Stuart)
45. **Škof Janez:** Viljem Cecil (Marija Stuart), Marko (Ploha), Povodni mož (Pogumni Tonček), Strelec (Pri Hrastovih), »Bonaparte« (Življenje je lepo), Zabko (Desetnica Alenčica), Komar (Hlapci), Arnolf (Šola za žene), Djuro (Za stanovanje gre)
46. **Uršič Tone:** Kentski (Marija Stuart), Poštar (Hlapci)
47. **Veselak Ela:** Cvetka (Desetnica Alenčica)
48. **Volčič Slavica:** Iskra (Desetnica Alenčica)
49. **Vrabl Tone:** Častnik (Marija Stuart), Učenjak (Pogumni Tonček), Krčmar (Hlapci), Upokojenec (Za stanovanje gre)
50. **Vrečko Bogdana:** Mara (Ploha), Dobra vila (Pogumni Tonček), Tončka (Pri Hrastovih), Miky (Življenje je lepo), Lojzka (Hlapci), Agneza (Šola za žene), Vesna (Za stanovanje gre)
51. **Zadavec Sonja:** Rezika (Pogumni Tonček), Žaba (Pogumni Tonček), Nada (Desetnica Alenčica)

Zgodovina celjskega gledališkega življenja

(Nadaljevanje)

In lotilo se je res z nesluteno energijo ponovne organizacije slovenskega gledališča. Ker ni bilo finančnih sredstev, je bilo treba spet pričeti z diletanti! Prva diletantska predstava je bila 11. januarja 1880 in so bile tega leta le tri predstave. Odslej je smelo Dramatično društvo igrati v deželnem gledališču le *dvakrat na mesec*, vsi drugi dnevi so bili določeni za nemške predstave. In še za ta uboga dva dneva so se morali sproti pogajati z ravnateljem nemškega gledališča, kateremu je bilo Dramatično društvo izročeno na milost in nemilost. Razumljivo je, da take razmere niso bile ugodne za pravilni razvoj slovenskega gledališča, katerega nivo je padel na stopnjo svojega začetka — v popolni diletantizem. To stanje je trajalo vse do leta 1887, ko je dne 17. februarja zgorelo poslopje deželnega gledališča.

Takšna je zgodovina začetka prvega slovenskega poklicnega gledališča, o katerem je njegov ustanovitelj Fran Levstik sanjal, da bo v kratkem postalo osrednje žarišče slovenske kulture in umetnosti. Do tega cilja je bila še dolga pot.

V razdobju prvih borb za slovenske predstave v Ljubljani je tudi celjska Talija preživljala svojo veliko krizo. Čitalnica je izgubljala leto za letom več plačujočih članov, vse zanimanje Celjanov se je z mladoslovenskim gibanjem osredotočilo na politično življenje, zanimanje za gledališke predstave je iz leta v leto bolj pojemalo, in je prišlo tako daleč, da so bili na seji dne 25. novembra 1873 sprejeti sledeči sklepi:

1. Ker je število društvenikov premajhno, se v prihodnje ne more več plačevati najemnino za čitalnične prostore. — 2. Pohištvo čitalnice naj se proda za pol cene nakupa, da se dolгови poplačajo in kar še ostane, naj se v hranilnico na obresti za čitalnico položi. — 3. Za glasovir ponudi dr. Kočevar 200 goldinarjev in obljubi, da ga prepusti vsakomur, ki bi zanj več ponudil. — 4. Knjižnica naj se prenese k ravnatelju dr. Kočevarju, ostane pa še nadalje last čitalnice in je vsakemu članu na razpologo. — 5. Za 30. december se skliče glavna skupščina, na kateri se objavijo članstvu gornji sklepi.

V sejem zapisniku čitalnice ni nobenega poročila, kako je potekel ta likvidacijski občni zbor, pač pa je na strani 89 zabeležena sledeča »Opomba«, pisana 11. decembra 1879:

»K omenjeni glavni skupščini 30. decembra 1873 sta prišla — kakor je g. dr. Kočevar pravil — samo on in g. Kapus. Tako je Narodna čitalnica v Celji zaspala. Ravno dve leti pozneje, 30. decembra 1875 se je zopet občni zbor sklical, katerega se je vdeležilo 18 gospodov in v katerem je bil voljen nov čitalniški odbor. Zapisniki odborovih sej od 30. decembra 1875 do 11. decembra 1879 so posebej shranjeni.«

Ti zapisniki nam niso ohranjeni, zato ne moremo slediti delovanju čitalnice od 11. decembra 1879 naprej.

Z izbrano kapljico in dobrim prigrizkom Vas bo vedno postregla

Mestna tačilnica

V P R E Š E R N O V I U L I C I

Kovinski servis Celje

ki se je združil z

METALURŠKIM SERVISOM

Vam nudi:

prvovrstne krožne žage z elektromotorjem,
stružnice za les z elektromotorjem,
kompletne garniture za varjenje,
manometre za tehnične pline,
električne in ročne vrtalne stroje,
krožne žage,
klešče vseh vrst, francoske ključke,
kov. špiralne svedre, glodala, drgalnike,
stavbeno okovje,
zaščitne obleke iz azbesta,
brusne plošče vseh vrst itd.

Izvolite si ogledati zaloge v poslovnih prostorih na Mariborski cesti 13. — Ustmene informacije dajemo tudi po telefonu štev. 112.

Po predstavi Vas vabi

R E S T A V R A C I J A *Na - Na*

na kozarček za okrepčilo in dobro voljo

Tkalnica hlačevine, Celje

IZDELUJE:

zefirje
popeline
batiste
flanelo
flanelete
damast
blago za delovne obleke itd.

Vsem odjemalcem bomo vedno nudili kvalitetno blago po konkurenčnih cenah

KMETIJSKA ZADRUGA CELJE-MESTO

nudi svojim članom in ostalim
potrošnikom v svojih posloval-
nicah Celje, Mariborska 10 in
Ostrožno pri Celju vse vrste
potrošnega blaga

Svojim članom nudi pri naku-
pu vsega blaga 2% popusta.
Točilnica Kmetijske zadruga
na Mariborski cesti 10 vam
postreže s priskim domačim
vinom in mrzlimi jedili

Pridite in se prepričajte!

MOŠKO IN ŽENSKO PERILO, POTNICE, MODRČKI

Toperc

konfekcija je kvalitetna

Trgovska podjetja jo naročajo pri

TOVARNI PERILA CELJE

Telefon števil: 310 in 328 • Brzjavlj: TOPER, CELJE

Potrošnikom pa postrežemo z veliko izbiro v lastnih poslovalnicah v

Celju, Kidričeva ulica
Reki, Korzo Ivana Zajca 19
Zagrebu, Ilica 13
Subotici, Moskovska 1
Novem Sadu, Centar 5
Beogradu, Terazije 35

Izvolite si brezobvezno ogledati
izdelke v naših vzornih trgovinah

STEZNIKI, ŽENSKO, OTR. OBLEKE IZ BOMBAŽNIH TKANIN, IZD. POLIVINILA